

تصویرگری کتاب کودک در ترکیه امروز

با معرفی هشت هنرمند

زینب باسا- سرپیل اورال
Zeynep Bassa and Serpil Ural
هاجر صمدی

در سال‌های اخیر، تصویرگری کتاب کودک در ترکیه، به صورت حرفه‌ای تخصصی درآمدی است. در حالی که تا دهه هشتاد، هر که می‌توانست خوب طراحی کند، به عنوان تصویرگر کتاب کودک به کار گماشته می‌شد. امروزه تعداد زیادی تصویرگر هستند که در این حوزه حرفه‌اند و سبک و سیاق‌شان در جهت گرایش‌های معاصر هنری است. در بیست سال گذشته، در تصویرگری کتاب کودک، روش رئالیستی با پرداخت دقیق جزئیات حادثه یا صحنه، بدون استفاده از اشکال غیرمعمول، اغراق یا تزئین، اهمیت زیادی داشت. تصویرسازی به روش رئالیستی، به کودکان کمک می‌کرد تا درباره خود و محیط اطرافشان، مطالب بیشتری بیاموزند. امروزه اگرچه گرایش‌های متنوع رمانتیک، سوررئالیستی، گرافیکی، نقاشی بافت‌دار و روش‌های کاریکاتوری کم و بیش در تصویرگری کتاب کودک مشاهده می‌شود، گرایش عمومی در تصویرسازی ترکیه، بیشتر به سمت شیوه بازنمایانه (Representational) است تا روش واقع‌نمایانه (Realist). به این ترتیب، تصویرگر برای خلق هنر اصیل و نو، آزادی عمل بیشتری می‌یابد.

مروری اجمالی بر تصویرسازی گذشته ترکیه

در پی پذیرفتن الفبای لاتین به جای حروف عربی در سال ۱۹۲۸، چاپ کتاب کودکان در اولویت قرار گرفت؛ چرا که در جهت تعلیم نسل آینده قرار داشت. الفبای جدید، توسط **ایه‌اپ هولوسی گوری** (Ihap Hulusi Görey) تصویرسازی شد؛ مشهورترین تصویرساز جمهوری جوان که هنرش ابزاری بود برای تشویق هنرمندان محلی و بومی تا با جسارت، وارد حوزه تصویرگری کتاب کودک شوند. تصویرسازی‌های **مصطفی ارمتکار** (Mustafa Eremektar)، **گنگور کاباکسی** (Güngör Kabakci) و **سلما امیراگلو** (Selma Emiroğlu) ابتدا در نشریات کودکان چاپ شد که باعث افزایش شمارگان آن در دهه ۳۰ و ۴۰ گردید. بعدها این هنرمندان به تصویرگری کتاب کودک رو آوردند. نخستین کتاب مصور ترکیه، در دهه ۵۰ میلادی، توسط مصطفی ارمتکار نوشته و تصویر شد (او بیشتر با تخلص **میسیتیک** «Mistik» شناخته شده است). اولین کتاب‌های طنز محلی هم، در همین دهه خلق شد و به این ترتیب، برای تصویرگران ترک فرصت کار بیشتری فراهم آمد. در دهه ۶۰، مدارس هنری واحدهای درسی تصویرسازی را در برنامه آموزشی‌شان گنجانده‌اند. اساتیدی هم‌چون **مرسد ایکملی** (Mürside Icmeli) که در این حوزه به خوبی آموزش دیده بودند، تدریس اصول و قواعد تصویرسازی کتاب کودکان را آغاز کردند.

در دهه ۷۰، تعدادی کتاب مصور توسط نویسندگان و تصویرگران بومی منتشر شد، اما اکثریت با کتاب‌های ترجمه شده مصور بود. این وضع ادامه داشت تا سال ۱۹۷۹ که تعداد کتاب‌های بومی رونق گرفت. سال ۱۹۷۹، «سال کودک»

فریت اوسی

[نامگذاری شد] که برای بسیاری از تصویرگران کتاب کودک، مجالی فراهم آورد تا نخستین تجربیاتشان را ارائه دهند و باعث ایجاد تنوع در سبک کارها شد.

هر چند تعدادی از هنرمندانی که آثارشان در «سال کودک» خلق شد، تصویرگر کتاب کودکان نبودند، هنرمندان جدیدی جایگزین آنان شدند و تعداد تصویرگران کتاب کودک، به دلیل اهمیت آموزش پیش‌دبستانی و کتاب‌های مصور، در ترکیه افزایش یافت.

گرایش‌های معاصر

امروزه در تصویرگری کتاب کودکان، مشی تجسمی در بهترین شکل اجرایش، در سبک و روش شخصی تصویرگران ذیل مشاهده می‌شود:

در تصویرگری فریت اوسی (Ferit Avcı)، با برداشتی سمبولیک و طناز از قصه، نمونه بارز هنر کاریکاتور مشاهده می‌شود. او، هم کاریکاتوریست خوبی است و هم تصویرسازی است ماهر. او، هم برای مجلات مختلف کودکان تصویر می‌کشد و هم تصویرگری کتاب می‌کند. تصاویر کتابش با عنوان **شما یک فیل قرمز ندیدید؟** (آنکارا: T. C. Kültür Bakanlığı ۱۹۹۶) از نمونه‌های بارز آثارش است؛ با رنگ‌های تخت و روشن همراه با ساده‌سازی اندیشمندانه و آگاهانه. ابزار اصلی‌اش آبرنگ است، ولی گاهی از مداد رنگی هم استفاده می‌کند.

خانم **کان گوکنیل (Can Göknil)**، نویسنده و تصویرگر معروف بین‌المللی در حوزه کتاب‌های پیش‌دبستانی است. او نقاشی آموخته و شیوه شخصی خودش را توسعه داده است. با اشکال غیرمعمول و تغییر آن‌ها، شخصیت‌سازی می‌کند. او کتاب قصه‌های زیادی را به شیوه خاص خودش خلق کرده است. **کان گوکنیل** برای تصویرگری کتاب کودکان، از آبرنگ

کان گوکنیل

آیلا سیناروغلو

استفاده می‌کند که رنگ‌هایش در هم می‌رود و به تصاویر، جلوه نرم و لطیفی می‌بخشد. خطوط کناری‌اش هم به دلیل استفاده از خط‌های موج نرم به جای خطوط شکسته، محکم و مؤکد و در عین حال نرم است. اشکال در کتابش **گره‌های همسایه** (آمستردام: ۱۹۹۳ Averroes Sifting)، آزادانه طوری تغییر شکل داده‌اند تا به‌طور جالب توجهی تمام سطح را پُر کنند. آدم‌ها گوشه‌تالو و چاق‌اند و به همان ترتیب گره‌ها هم، شکل‌های غیرمعمول دارند. *کان گوکنیل* به خاطر هنرش، برنده جوایز مختلفی بوده؛ شامل بالن طلایی (آمریکا ۱۹۸۹) و جایزه ممتاز بی‌ینال گابرو (Gabrovo، بلغارستان ۱۹۹۹). شش اثر از تصویرگری‌هایش هم اخیراً توسط موزه Chiro Jwasaki ژاپن خریداری شده است.

آیلا سیناروغلو (Ayla Cinaroglu): او طراحی گرافیک خواننده و استاد چکیده‌نمایی است. ابزارش معمولاً کلاژ است با کاغذهای رنگی گوناگون که بعضی‌شان را خودش به شکل پیشرفته‌ای رنگ‌آمیزی می‌کند. او حداکثر تلاشش را در جهت ساده کردن اشکال و فیگورها به کار می‌برد.

فریدون اورال (Feridun Oral): او دنیایی فرا واقعی خلق می‌کند و با گام‌های جادو، راز یا فانتزی به حوادث روزمره یا محیط معمولی وارد می‌شود و به این ترتیب، تأثیر داستان را بیشتر می‌کند. برای قبولاندن صحنه‌های فرا واقعی به تماشاگر، می‌بایست تمام جزئیات اثر، واقع‌نمایانه به نمایش درآید. نمونه‌هایی از این نوع هم‌جواری بین واقعیت و خیال، در آثار این هنرمند و در تصویرسازی‌هایش برای **میرنامه** «سروده‌های گره‌ها» (استانبول ۱۹۹۹ Aksoy Yayincilik) مشاهده می‌شود. او برای گره **KYY**، تصویری بسیار دقیق از گره‌های ماشینی خلق کرده که با ولع، به موس کامپیوتر نگاه می‌کند. صدها قطعه‌ای که گره ماشینی از آن ساخته شده، با جزئیات زیاد تصویر شده است. *اورال* این جلوه‌ها را با دستکاری رنگ‌ها، پرسپکتیو، خط و شکل به وجود می‌آورد.

فریدون اورال

نازان آرکمن (Nazan Erkman) که در دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه مارمارای استانبول تحصیل کرده، از ایربراش و مداد رنگی در تصویرگری‌هایش استفاده می‌کند. او جایزه بین‌المللی و ملی بزرگی کسب کرده است. کودکان و حیوانات تصویر شده در آثار این زن هنرمند، جذاب و دل‌فریبند. او بیشتر از رنگ‌های پاستلی و خطوط خمیده در آثارش استفاده می‌کند.

اسماعیل کایا (Ismaik Kaya): در دانشگاه آنکارا تدریس و قصه‌های خودش را با روش نقاشی و با رنگ‌های اکریلیکی مصور می‌کند. در تصویرگری‌هایش، بافت رنگ روغن مشاهده می‌شود. او با استفاده از رایید و قلم‌موی زبر، جلوه صفحه را به بافت بوم تبدیل می‌کند و بر احساسات شخصی خودش بیش از بازتولید آن‌چه می‌بیند، تأکید دارد. این هنرمند در کتابش، با عنوان **پادشاهی که فقط رنگ ارغوانی دوست داشت** (آنکارا: **Kok Tay- ۱۹۹۸** inçlik)، بیشتر از رنگ‌های تیره و سنگین استفاده کرده که حال و هوای قصه را منعکس می‌کند.

در تصویرگری روی جلد کتاب، پادشاه از پنجره قصرش، مزرعه گل‌های ارغوانی را تماشا می‌کند، او نمی‌تواند رنگ دیگری را تحمل کند. مباشر کوه‌فکر و سخت‌گیری و خشونت شاه، با احساس بی‌عاطفگی و کِرختی صورت شاه نشان داده شده است. *اسماعیل کایا* در انتقال چنین احساساتی موفق است.

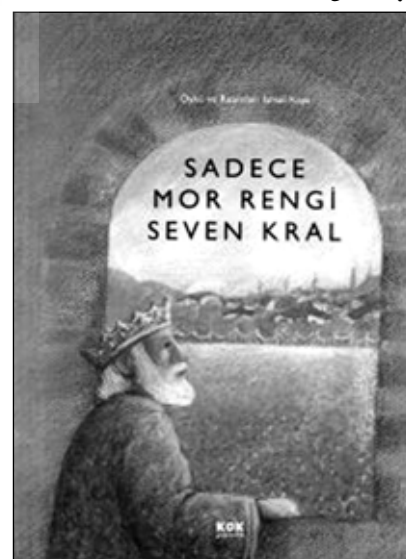
شیوه رمانتیک در تصویرگری کتاب کودکان، اغلب در موضوعات تاریخی و قدیمی به کار می‌رود. هم‌چنین، این شیوه برای قصه‌های خیالی، ادبیات عامیانه و داستان‌های جن و پری خیلی مناسب است. خانم **سوکران کرسی (Sukran Kirci)**، از این شیوه برای تصویرسازی قصه‌های **مینیک سلطان** (سلطان کوچک: آنکارا: Bilgi Yayineri ۲۰۰۰) استفاده کرده که در آن، شخصیت اصلی، پادشاه کوچکی است مربوط به صد سال قبل که می‌کوشد خودش را با مسائل دنیای مدرن ما، هم‌چون آلودگی محیط زیست، وفق دهد. این هنرمند، این دو دنیای متفاوت را با موفقیت به هم مرتبط می‌کند. رنگ‌های پاستلی، خطوط خمیده و دیگر ضمایم زیبا که در اطراف موضوع اصلی پراکنده‌اند، حس رمانتیک خاصی به وجود آورده است.

خانم سعادت سیلان (Saadat Seylan): این توانایی را دارد که شیوه‌اش را بنابر مقتضیات داستان، تغییر و با آن وفق دهد. در عین حال، سبک شخصی و قابل شناسایی خاص خودش را دارد. لایه‌های تمیز و نظیف آبرنگش، در تکنیک خیس در خیس، خیلی پُر اهمیت است. بنابر اقتضای داستان، او می‌تواند جزئیات بیشتر تصاویر را با قلم و مرکب و آبرنگ پدید آورد.

بر اساس برخورد بازنمایانه، هر یک از تصویرگران برجسته معاصر که در این‌جا مورد توجه قرار گرفته‌اند، سبک شخصی‌شان را توسعه داده‌اند و بلافاصله قابل شناسایی‌اند.

نازان آرکمن

آثار سوکران کرسی

آثار اسماعیل کایا